

10. Melnychenko, V.V. (2018) "Cluster modeling of the development of bioenergy potential of agricultural enterprises", *Ekonomika ta derzhava*, no. 2, pp. 124–128.
11. Mesel-Veseliak, V.Ya. (2009), "Efficiency of energy self-sufficiency in agriculture", *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 10-14.
12. Tsyganov, A.R. (2012), *Bioenergetika: Energeticheskiye vozmozhnosti biomassy* [Bioenergy: Biomass energy potential], Minsk, Belarus.
13. Shpychak, O.M., Stasinevych, S.A., Kuts, T.V. et al. (2010), *Ekonomichna efektyvnist vyrobnytstva biopalyva v konteksti prodovolchoi ta enerhetychnoi bezpeky Ukrainy* [Economic efficiency of biofuel production in context of food and energy security of Ukraine], ZAT "Nichlava", Kyiv, Ukraine.
14. Shpychak, O.M., Bodnar, O.V. and Pashko, S.O. (2019), "Biofuel production in Ukraine in the context of the optimal solution of the energy problem", *Ekonomika APK*, no. 3, pp. 13-19.

Стаття надійшла до редакції 28.01.2019 р.

Рецензент: д.е.н., старший науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки» О.В. Боднар

УДК 347.211:338.43

JEL Classification: M41, O34, Q13, Q16

Кравець І.В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління,
Житомирський національний агроекологічний університет

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ПІДХІД

Kravets I.V.,
cand.sc.(econ.), associate professor at the department of
economic theory, intellectual property and public administration,
Zhytomyr National Agroecological University

IDENTIFICATION AND PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY IN THE ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND DOMESTIC APPROACH

Постановка проблеми. Функціонування сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах передбачає застосування інновацій та апробацію новацій, які виступають об'єктами права інтелектуальної власності. Об'єкти права інтелектуальної власності (ІВ) в сільськогосподарських підприємствах поділяються на промислові (торговельні марки та знаки, корисні моделі), нетрадиційні (породи тварин, сорти рослин, наукові відкриття, комерційні таємниці) та об'єкти авторського права і суміжних прав (програмне забезпечення тощо). Всі перелічені об'єкти ІВ слід забезпечувати правовим захистом та ставити на облікові баланси підприємств. Проте, без оцінки об'єктів ІВ підприємство не зможе їх обліковувати, і, відповідно, здійснювати в подальшому операції стосовно їх використання. Дослідження даного питання є особливо актуальним в контексті глобалізаційних процесів, оскільки захист ІВ та облік її об'єктів права вимагає синхронізації з сучасними міжнародними нормами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі ефективного використання та захисту об'єктів права інтелектуальної власності в діяльності підприємств присвячені наукові роботи як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Серед них варто виділити праці: О. Бутнік-Сіверського, В. Величко, В. Дайнеко, Дж. Доддса, Ю. Капіци, Д. Ітона, І. Литвинчук, Н. Лоуваарса, Дж. Сіммонса, Г. Черевка, П. Цибульова та ін. Однак, незважаючи на цінність проведених наукових досліджень з питань ідентифікації та правового захисту об'єктів ІВ, сьогодні недостатньо розкритим залишається механізм оцінки нематеріальних активів та набуття права власності на об'єкти ІВ на європейському та глобальному рівні.

Постановка проблеми. Метою статті є дослідження науково-теоретичних та практичних аспектів ідентифікації та захисту об'єктів інтелектуальної власності вітчизняних сільськогосподарських підприємств в Україні та світі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Галузь сільського господарства не стоїть осторонь інноваційних процесів у виробничій та управлінській сфері. Завжди наявний та глобально зростаючий попит на продукти харчування ставить перед підприємствами-виробниками сільськогосподарської продукції завдання задовольнити існуючі потреби та, зважаючи на зростаючу кількість населення в світовому масштабі, нарощувати виробничі потужності шляхом впровадження нових технологій, нових методів виробництва та інноваційних управлінських рішень. Сьогодні, як ніколи раніше, в сільському господарстві зосереджені новітні розробки практично всіх наукових сфер людства: роботи, дрони, генно-модифіковані продукти, нові сорти рослин та породи тварин, нові методи обробки ґрунту, GPS-навігація, новітні методи просування та продажу продукції, комплексна автоматизація роботи за допомогою технологій Big Data тощо. З огляду на стимуляцію з боку ринкового попиту щодо застосування вище перерахованих ноу-хау та створення нових – постає питання захисту та обліку об'єктів права ІВ на такі нововведення.

Захист прав ІВ в сільському господарстві здійснюється на основі нормативних актів, які регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності України та міжнародних договорів, до яких приєдналася Україна (табл. 1). Розширення участі України у забезпеченні світового ринку продукцією сільського господарства та зміна бар'єрів входу до національного ринку іноземних виробників через інтеграційні процеси (приєднання до СОТ, ЄАВТ, Угода про асоціацію між Україною та ЄС) стали додатковим стимулом для вітчизняних виробників щодо підвищення ефективності використання таких об'єктів інтелектуальної власності, які б чітко ідентифікували їх продукцію на ринку з поміж іншої, подібної.

Таблиця 1

Національний та міжнародний рівень захисту об'єктів права ІВ в сільському господарстві України

Національний рівень захисту об'єктів права ІВ	Міжнародний рівень захисту об'єктів права ІВ (міжнародні договори, до яких приєдналась Україна)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Конституція України; ✓ Кодекси України: Цивільний, Господарський та Митний; ✓ Закони України «Про авторське право і суміжні права», «Про електронний цифровий підпис», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про охорону прав на зазначення походження товарів»; «Про видавничу справу»; «Про інформацію»; «Про науково-технічну інформацію»; «Про захист від недобросовісної конкуренції»; «Про наукову і науково-технічну експертизу»; «Про професійних творчих працівників та творчі спілки»; «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»; «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; «Про охорону прав на промислові зразки»; «Про охорону прав на сорти рослин»; «Про рекламу»; «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних». 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Римська конвенція 1961 р.; ✓ Договір про патентну кооперацію 1970 р.; ✓ Бернська конвенція (Паризький акт 1971 р.); ✓ Договір ВОІВ про авторське право; ✓ Женевська конвенція 1974 р.; ✓ Паризька конвенція, Стокгольмський акт; ✓ Договір про патентне право 2000 р.; ✓ Мадридська угода 1891 р.; ✓ Мадридський протокол 1989 р.; ✓ Договір про закони щодо товарних знаків 1994 р.; ✓ Міжнародна конвенція про охорону нових сортів рослин; ✓ Будапештський договір 1977 р. ✓ Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС).

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Підприємства сільського господарства забезпечують індивідуалізацію своєї продукції шляхом використання таких об'єктів інтелектуальної власності, як торговельні марки, торгові знаки, комерційні найменування та ін. Існує низка підприємств, які займаються виробництвом, переробкою і реалізацією своєї продукції тваринного та рослинного походження під власними торговими марками і знаками (ТМ Глобіно, ТМ «М'ясна весна» (компанія АПК-Інвест), ТМ «Укрпромпочач-95», «П'ятачок» (ТОВ Насташка), ТМ «Наша Ряба», ТМ «Легко» (група компаній ПАТ «Миронівський хлібопродукт»), ТМ «Верес» (група компаній «Верес»), ТМ «Чумак» (ТОВ «Чумак»), «Молокія» (ПрАТ «Тернопільський молокозавод»), «Наш сік» і «Jaffa Select», ТМ «Чудо-Чудо» (ПрАТ «Одеський консервний завод дитячого харчування» та багато ін.). Така індивідуалізація на ринку сприяє збільшенню обсягів продажу через прихильність споживачів, а її реєстрація страхує виробника від недобросовісної конкуренції, дозволяє поставити об'єкт ІВ на обліковий баланс підприємства та надає можливість додаткового прибутку у вигляді роялті або паушальних платежів.

В Україні обов'язковою умовою захисту торговельної марки (ТМ), як і у більшості країн світу, є її реєстрація. В Цивільному кодексі України статтею 494 зазначено, що набуття прав ІВ на ТМ засвідчується свідоцтвом. Свідоцтво України на знак для товарів і послуг видається від імені держави

Міністерством економічного розвитку і торгівлі України. Строк дії даного свідоцтва становить 10 років з дати подання заявки до ДП «Український інститут інтелектуальної власності» і, в разі необхідності, продовжується установою за запитом власника свідоцтва щоразу на 10 років. Провідними правовими ознаками охоронної спроможності ТМ є той факт, що вона повинна бути наділена унікальністю (не бути схожою на інші торговельні марки) та не бути оманливою (не вводити споживачів в оману).

Ціна реєстрації ТМ в Україні стартує від 1000 тис. грн і залежить від кольорової гами, кількості класів, в яких планується зареєструвати ТМ тощо. Перевірка ТМ на унікальність, а саме співставлення її з вже існуючими ТМ коштує в ДП «Український інститут інтелектуальної власності» (надалі – Укрпатент) – 850 грн [2]. Тривалість процедури оформлення свідоцтва становить близько 1,5 року. При цьому існують підприємства (патентно-юридичні компанії), які на комерційній основі надають послуги з консультаційних та практичних питань стосовно реєстрації ТМ в Україні. Ціна прискореної реєстрації ТМ в такій фірмі складатиме близько 8000 грн для чорно-білого словесного знака в одному класі МКТП. У вартість входить:

- пошук знака (співставлення з вже існуючими);
- послуги патентної фірми;
- три державних мита;
- послуги Укрпатенту за тарифом «прискорена реєстрація»).

За користування та реєстрацію домену .UA доведеться заплатити від 600 до 850 грн на рік (в залежності від компанії-реєстратора доменів).

Слід зазначити, що правова охорона товарного знака (ТМ) обмежена територією тієї країни, в якій зареєстровано даний товарний знак (ТМ). Це означає, що ТМ сільськогосподарського або переробного підприємства, яка зареєстрована на території України має правову охорону виключно на території України. Таким чином, зареєстрована ТМ в Україні не має правової охорони на території інших держав до моменту, поки не буде здійснено її реєстрацію на території інших держав.

Міжнародне законодавство та національні законодавства більшості країн надають право на використання ТМ та дозволяють здійснювати реєстрацію ТМ та знаків на ім'я нерезидентів цих країн, а саме на ім'я юридичних та фізичних осіб – резидентів інших держав. Міжнародна реєстрація ТМ – це реєстрація словесного чи графічного позначення одночасно в декількох країнах світу, що дозволяє отримати статус торгової марки чи знаку в цих країнах.

В світовій практиці існують два варіанти реєстрації товарних знаків (ТМ) в інших державах:

- безпосереднє звернення в Патентні відомства кожної окремої держави;
- використання системи Мадридської угоди та Мадридського протоколу.

У першому випадку, слід дотримуватися вимог і термінів, встановлених законодавчою базою кожної країни, і для подання заявки на реєстрацію звертатися до патентного повіреного країни мовою вказаної країни. Строки реєстрації різняться в залежності від країни (наприклад, на відміну від України, де цей термін складає близько 1,5-2 роки, в Німеччині він на 12 місяців більший). Істотним є також той факт, що для подання кожної заявки необхідні не тільки її переклад, але і оплата послуг зареєстрованих у цих країнах патентних повірених.

Задля подолання даних труднощів світовою спільнотою ще в 1891 році було розроблено «Мадридську угоду про міжнародну реєстрацію товарних знаків», до якої в 1976 р приєднався і Радянський Союз. За Мадридською системою можна одержати міжнародну реєстрацію одночасно в декількох країнах-учасницях Мадридської угоди і/або Протоколу до нього.

Особливості та переваги Мадридської системи:

- реєстрація знаку відразу в декількох країнах (станом на листопад 2017 року країнами-членами Мадридської угоди є 100 країн) [8];
- за умовою цієї системи оформляється одна заявка, з зазначенням країн, в яких запрошується охорона;
- можливість оформлювати міжнародну заявку на основі декількох національних свідоцтв або заявок;
- заявка на міжнародну реєстрацію може бути подана на одній з офіційних мов (французька, англійська або іспанська);
- заявка подається через Патентне відомство України, тобто немає необхідності в послугах іноземних патентних повірених;
- оплачується єдиний митний платіж за подання заявки на міжнародну реєстрацію знаку;
- строк експертизи заявки міжнародної реєстрації ТМ обмежений 12 місяцями.

Слід зазначити, що міжнародна заявка на реєстрацію торгової марки (знаку, комерційного позначення) може бути подана тільки після того, як відповідна національна заявка буде зареєстрована в національному відомстві країни.

У разі виникнення потреби збільшити кількість країн, у яких необхідна охорона торговельної марки або знаку, наприклад, через відкриття нових ринків збуту в даних країнах (експорт), власнику ТМ слід зробити заяву про «територіальне розширення». Така заява подається до національного Патентного відомства міжнародної реєстрації і публікується в журналі “Les Marques Internationales”. Територіальне розширення діє з дати запису про нього в Міжнародному реєстрі, і припиняє дію по

закінченню терміну дії міжнародної реєстрації. Правила подання міжнародних заявок до Міжнародного бюро Всесвітньої організації інтелектуальної власності викладені в Інструкції до Мадридської угоди.

Як правило, процедура реєстрації за Мадридською системою триває 1-1,5 роки з моменту, коли був отриманий сертифікат. Заявка на дану міжнародну реєстрацію супроводжується сплатою митних платежів в Міжнародне бюро ВОІВ, оплата здійснюється в швейцарських франках. Нижче наведено розмір базового і додаткового митних платежів.

Розмір базового митного платежу становить:

- знак в чорно-білій гамі – 653 швейцарських франків;
- знак в колірній гамі – 903 швейцарських франків.

Розмір додаткового митного платежу становить:

- за кожен додатковий клас товарів і/або послуг (понад три класи) – 100 швейцарських франків;
- за кожен країну, в якій необхідна додаткова реєстрація – 100 швейцарських франків.

Окрім вищезазначених мит існують індивідуальні митні платежі, які встановили деякі країни-учасниці.

Істотно вищою є вартість реєстрації товарного знаку за системою Мадридського протоколу, та при цьому не вимагається реєстрація ТМ у національному відомстві країни заявника.

У відповідності зі статтею 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (далі – Закон про товарні знаки) власник свідоцтва на товарний знак має право видати будь-якій особі дозвіл на використання знака на підставі ліцензійного договору. Вимоги законодавства України щодо ліцензування прав на товарні знаки практично аналогічні нормам, застосовуваним в інших країнах. При цьому можна виділити деякі особливості українського законодавства, на які варто звернути увагу. Чинне законодавство в сфері інтелектуальної власності містить спеціальний порядок введення в дію ліцензійних договорів. Так, відповідно до пункту 6 статті 16 Закону «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» чітко розрізняють поняття:

- «дійсність ліцензійного договору»;
- «дія ліцензійного договору у відношенні інших осіб».

На підставі зазначеної норми можна зробити висновок, що:

- 1) для сторін ліцензійного договору його дія настає з моменту фіксації договору в простій письмовій формі і підписання сторонами;
- 2) для інших осіб ліцензійна угода (договір) стає діючою з дати публікації даних про видачу ліцензії в офіційному бюлетені і внесення цих даних до державного реєстру.

Україна здійснює реєстрацію ліцензійних договорів відповідно до «Інструкції про подачу, розгляд, публікацію і внесення до державного реєстру зведень про передачу права власності на знак для товарів і послуг, і видачі ліцензії на використання знака (міжнародного знака) для товарів і послуг». За даною Інструкцією можливі тільки два види ліцензій – виняткова і невиняткова ліцензії.

Причини оцінки об'єктів ІВ в діяльності сільськогосподарських підприємств:

- віднесення об'єктів ІВ в статутний капітал або капітальні фонди;
- вартісний розрахунок права використання та управління об'єктами ІВ у зв'язку з укладенням ліцензійного договору;
- отримання банківського кредиту під заставу виключних прав на ІВ;
- визначення розміру авторської винагороди;
- складання бізнес-плану для залучення додаткового інвестиційного капіталу;
- визначення розміру податку при даруванні об'єктів ІВ;
- визначення збитків у разі порушення прав на об'єкти ІВ тощо.

Для сільськогосподарських підприємств оцінка інтелектуальної власності необхідна також в наступних ситуаціях:

- реорганізація підприємства;
- ліквідація організації;
- зміна вартості активів організації.

Залежно від ситуації виокремлюють два види оцінки:

- оцінка вартості при обміні або ринкова вартість;
- оцінка вартості при використанні або інвестиційна вартість.

В першій групі береться в розрахунок справедлива і оціночна вартість, в другій – первісна вартість визначається на основі фактичних витрат та залишкової вартості.

Окрім таких об'єктів ІВ як торговельні марки (знаки, комерційні позначення) сільськогосподарські підприємства можуть володіти правами ІВ на такі об'єкти (у вигляді свідоцтв, патентів, реєстрацій, ліцензій), як породи тварин, сорти рослин, винахід (корисну модель), комп'ютерна програма, бази даних, промислові зразки, конфіденційна інформація тощо [3, с. 21; 6, с. 4; 7]. Таким чином, оцінка та облік об'єктів інтелектуальної власності сільськогосподарських підприємств починається з ідентифікації самого об'єкта у відповідності до економічного та часового підґрунтя його створення. Так, якщо об'єкт ІВ з'явився в результаті довготривалих досліджень, які супроводжувалися

довгостроковими інвестиціями, то, витрати на таку дослідницьку роботу відносять до витрат звітного періоду. Витрати, пов'язані з дослідженнями та розробками на сільськогосподарських підприємствах обліковуються загальною сумою без розподілу по культурах і породах, які одночасно перебувають на випробовуванні. Слід наголосити, що практично неможливо визначити вартість нових порід тварин або сортів рослин, виходячи з суми фактичних витрат. Створення нових сортів і порід потребує тривалого часу (від 5 до 15 років), що ускладнює процес оцінки нового сорту чи породи. Тому, як правило, їх оцінюють на основі комбінації двох вищезазначених методів, а витрати відносять частково до капітальних інвестицій (введення нових порід тварин), а частково – до поточних витрат (витратні робочі матеріали та обслуговування дослідження).

Облік об'єктів ІВ здійснюється на основі Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, які затверджені наказом Міністерства України від 16 листопада 2009 р. (№ 1327) та міжнародного стандарту фінансової звітності 38 «Нематеріальні активи». Права на ТМ (знаки для товарів та послуг), комерційні позначення (фірмові найменування тощо) належать також до об'єктів нематеріальних активів, крім тих, витрати на придбання яких визнаються податковим кодексом України як роялті. Слід відмітити, що витрати, пов'язані з придбанням торговельної марки, а саме вартість виключних майнових прав, реєстраційні витрати, сплата мита формуватимуть первісну вартість ТМ на рахунок 15 «Капітальні інвестиції».

Зазначимо також, що право власності на придбану торговельну марку підлягає амортизації. Відповідно до п. 26 П(С)БО 8 метод амортизації такого нематеріального активу обирається підприємством самостійно на базі отримання майбутніх економічних вигід, враховуючи:

- ✓ строки використання таких активів;
- ✓ знос, що передбачається;
- ✓ обмеження (правові або інші) щодо строків використання;
- ✓ очікуваний спосіб використання нематеріальних активів підприємством [4; 5].

У випадку, коли підприємство не може визначити умови отримання майбутніх вигід, амортизація нараховується із застосуванням прямолінійного методу. Розрахунок амортизації у випадку застосування відповідних методів нарахування здійснюється згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби» (п. 27 П(С)БО 8).

Виплати, пов'язані з роялті можна розподіляти до валових витрат (доходів) підприємства. Відповідно до Закону України (п. 4.1.4 ст. 4) «Про оподаткування прибутку підприємств» платежі у вигляді роялті відносяться до валових доходів одного платника податків, а відповідно до п. 5.4.2 ст. 5 – до валових витрат іншого. Однак, слід зазначити, що не варто іменувати даний платіж «паушальним», оскільки в такому випадку юридична особа може не потрапити під дію норми даного закону і, відповідно, не зможе розподілити платежі до валових витрат. Провідна мета ліцензіата – зменшити базу оподаткування за рахунок віднесення роялті до валових витрат, а після цього нарахувати податок на прибуток на суму, що залишилася. Отже, власник нематеріального активу у вигляді торговельної марки (знака для товарів та послуг), патенту може не лише використовувати його у господарській діяльності, але й передавати його в користування іншим особам за ліцензійним договором, отримуючи при цьому винагороду.

Висновки з проведеного дослідження. 1. Сучасні умови функціонування сільськогосподарських підприємств характеризуються високим ступенем внутрішньої та зовнішньої конкуренції. Оскільки товар певної ринкової ніші, вироблений аграріями, за своїми природними властивостями не є унікальним (ніша «молоко та молочні продукти», «м'ясо та м'ясні вироби», «овочі», «фрукти» тощо), то індивідуалізація товару, виокремлення його з-поміж схожих через реєстрацію власної торговельної марки є унікальною можливістю стабілізації та зростання споживчого попиту. І тут криється двостороння вигода. Для споживача – це спрощення процедури вибору, певні гарантії якості та «антифальсифікату». Для власника торговельної марки – розширення кола споживачів, правовий захист від недобросовісної конкуренції, нові офф-лайн та он-лайн ринки збуту.

2. При виході на світовий ринок аграрної продукції зареєстрована в Україні торговельна марка національних товаровиробників може бути також зареєстрована як міжнародна на доволі вигідних умовах за Мадридською угодою в понад ста країнах світу. З огляду на інтеграційні процеси, в яких перебуває Україна, дана процедура є не нагодою, а необхідністю для багатьох сільськогосподарських підприємств вже сьогодні. Окрім того, володіння нематеріальним активом у вигляді торговельної марки (знака для товарів та послуг) можна використовувати не лише у власній господарській діяльності, але й передавати його в користування іншим особам на підставі ліцензійного договору, отримуючи при цьому економічну вигоду.

3. Об'єкти права ІВ у вигляді торговельних марок (знаків, комерційних позначень тощо), як нематеріальний актив сільськогосподарських підприємств, з метою ефективного його використання мають бути ідентифіковані, зареєстровані та поставлені на обліковий баланс згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 або згідно міжнародного стандарту фінансової звітності 38 «Нематеріальні активи».

Реалізація сільськогосподарськими підприємствами стратегії ефективного управління об'єктами права ІВ дозволить не тільки втримати і посилити свої позиції на ринку, а й надасть можливість вітчизняним виробникам бути впізнаними, поважними, значимими: стати національними та міжнародними брендами з бездоганною репутацією.

Література

1. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 17.02.2019).
2. Перелік платних послуг Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності». Офіційний сайт українського інституту інтелектуальної власності (Укрпатент), URL: http://www.uipv.org/i_upload/file/perelik-21022017.pdf (дата звернення: 17 січня 2019).
3. Литвинчук І. Л. Управління інтелектуальною власністю в системах AR4D (agricultural research for development): монографія. Житомир: Видавництво «Житомирський національний агроекологічний університет», 2017. 618 с.
4. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку: Наказ міністерства фінансів України від 18. жовт. 1999 р. № 242, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> (дата звернення: 18 січня 2019).
5. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3689-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (дата звернення: 20 січня 2019).
6. Eaton, Derek, Louwaars, Niels, Tripp, Rob. "Intellectual Property Rights for Agriculture in International Trade and Investment Agreements: A Plant Breeding Perspective", 2006. URL: openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/9645/370360ARD0Note111IPR1Agri01PUBLIC1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 23 січня 2019).
7. Mywish Maredia, Frederic Erbsch, Anwar Naseem, Amie Hightower, James Oehmke, Dave Weatherspoon, & Christopher Wolf. Public Agricultural Research and the protection of Intellectual Property: Issues and Options, 1999. URL: <http://www.agbioforum.org/v2n34/v2n34a16-maredia.pdf> (дата звернення: 19 січня 2019).
8. The official site of World Intellectual Property Organization (2019). WIPO-Administered Treaties. WIPO Bodies. Assembly (Madrid Union (Marks), URL: https://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&search_what=B&bo_id=20 (дата звернення: 20 січня 2019).

References

1. The official website of Verkhovna Rada of Ukraine (2019), available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (access date 17 February 2019).
2. The official website of the Ukrainian Institute of Intellectual Property (2019), List of paid services of the State Enterprise "Ukrainian Institute of Intellectual Property", available at: http://www.uipv.org/i_upload/file/perelik-21022017.pdf (access date 17 January 2019).
3. Lytvynchuk, I.L. (2017), *Upravlinnia intelektualnoiu vlasnistiu v systemakh AR4D (agricultural research for development)* [Intellectual property management in the AR4D-systems (agricultural research for development)], monograph, ZNAEU, Zhytomyr, Ukraine, 618 p.
4. Ministry of Finance of Ukraine (2008), Order of the Ministry of Finance of Ukraine "About approval of the Regulation (standard) of accounting", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99> (access date 18 January 2019).
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1994), The Law of Ukraine "On the Protection of Rights to Trademarks for Goods and Services", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12> (access date 20 January 2019).
6. Eaton, Derek, Louwaars, Niels, Tripp, Rob (2006), "Intellectual Property Rights for Agriculture in International Trade and Investment Agreements: A Plant Breeding Perspective", available at: openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/9645/370360ARD0Note111IPR1Agri01PUBLIC1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (access date 23 January 2019).
7. Mywish Maredia, Frederic Erbsch, Anwar Naseem, Amie Hightower, James Oehmke, Dave Weatherspoon, & Christopher Wolf (1999), Public Agricultural Research and the protection of Intellectual Property: Issues and Options, available at: <http://www.agbioforum.org/v2n34/v2n34a16-maredia.pdf>, (access date 19 January 2019).
8. The official site of World Intellectual Property Organization (2019), WIPO-Administered Treaties. WIPO Bodies. Assembly (Madrid Union (Marks), available at: https://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&search_what=B&bo_id=20 (access date 20 January 2019).

Стаття надійшла до редакції 22.02.2019 р.

Рецензент: д.е.н., професор Житомирського національного агроекологічного університету Є.І. Ходаківський